

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, старшого наукового співробітника

Попадинця Назарія Миколайовича

на дисертацію Кльоби Руслана Львовича на тему «Організаційно-економічні засади смарт-спеціалізації розвитку регіонів України», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю економічних наук за спеціальністю 051 «Економіка», галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок із науковими програмами та темами

Сучасна модель регіонального розвитку потребує переходу від адміністративно-територіального до інноваційно-орієнтованого підходу, який базується на виявленні унікальних переваг регіонів, їхніх науково-технологічних потенціалів і соціально-економічних можливостей. Концепція смарт-спеціалізації, як складова європейської регіональної політики, відкриває для України можливість формування нової парадигми просторового розвитку, зорієнтованої на інновації, партнерство, кластеризацію та синергію між наукою, бізнесом і владою. Впровадження цього підходу сприяє ефективному розподілу ресурсів, зниженню регіональних диспропорцій і посиленню інтеграції національної економіки у європейський інноваційний простір.

У післявоєнний період, коли значна частина територій України зазнала руйнувань, смарт-спеціалізація набуває особливого значення як інструмент відновлення соціально-економічного потенціалу, стимулювання інвестиційної активності та розвитку людського капіталу. Вона формує методологічне підґрунтя для розроблення стратегій регіонального розвитку, які враховують місцеві особливості, інноваційні можливості та екологічну стійкість. Саме тому дослідження організаційно-економічних засад смарт-спеціалізації має важливе теоретичне і практичне значення, оскільки спрямоване на

удосконалення системи управління регіональним розвитком, формування інституційної спроможності територіальних громад та реалізацію євроінтеграційних прагнень України на основі інноваційно-економічної модернізації.

Робота виконана згідно з планами науково-дослідних робіт Волинського національного університету імені Лесі Українки, зокрема, під час виконання фундаментальної держбюджетної теми «Розвиток інклюзивного ринку праці в умовах релокації та міграції: зайнятість, освіта, доходи населення» (державний реєстраційний номер 0123U101558) та державної бюджетної теми «Впровадження інклюзивних підходів до реінтеграції ветеранів, учасників бойових дій та їх сімей у цивільне суспільство й економіку України» (державний реєстраційний номер 0124U000566).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Наукові результати, висновки та рекомендації, викладені в дисертації, є належно аргументованими та ґрунтовними. Їх базою стали напрацювання провідних науковців у сфері регіонального розвитку та смарт-спеціалізації. Дослідження здійснювалося з використанням широкого кола джерел, серед яких нормативно-правові акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, інформаційні джерела міжнародних організацій. Інформаційне забезпечення дослідження охоплювало наукові праці українських і зарубіжних учених з смарт-спеціалізації та регіоналістики. Також були використані матеріали наукових конференцій, монографії, статті у фахових періодичних виданнях, дані державних відкритих порталів, інтернет-ресурси та власні аналітичні розрахунки. Обґрунтованість наукових положень дисертації, їх достовірність й новизна забезпечуються широким застосуванням автором загальнонаукових і спеціальних методів.

Серед наукових результатів, які удосконалено в ході дослідження відповідно до окресленої наукової теми, мети та завдань дисертації, варто виділити такі:

1) *уперше*:

- розроблено комплексну модель смарт-спеціалізації розвитку регіонів України, що поєднує три взаємопов'язані рівні – діагностичний, прогнозний та організаційно-економічний, і таким чином формує єдиний аналітико-управлінський механізм;

2) *удосконалено*:

- концептуальні засади смарт-спеціалізації регіонів України, що, на відміну від існуючих підходів, обґрунтовуються як мультипарадигмальна модель розвитку, інтегруючи принципи ендогенного зростання, інноваційних екосистем і сталого розвитку;

- методичний підхід до оцінювання перспектив смарт-спеціалізації регіонів України, який зосереджений переважно на застосуванні галузевих коефіцієнтів локалізації та індексів спеціалізації, ґрунтується на багатоступеневій інтегральній системі аналізу, яка включає чотири етапи: діагностику передумов розвитку (оцінку підприємницько-виробничого, інноваційно-наукового, інвестиційно-організаційного потенціалу та зовнішньої інтегрованості), визначення пріоритетних напрямів спеціалізації на основі поєднання статистичних індикаторів і стратегічного аналізу, побудову інтегрального індексу смарт-спеціалізації через нормалізацію показників і формування субіндексів за блоками потенціалу;

- науково-методичні підходи до формування організаційно-економічного механізму смарт-спеціалізації регіонів України, що розглядається як адаптивна безпеково-інноваційна система управління, що інтегрує суб'єктів «четверної спіралі» у єдину інноваційну екосистему та обґрунтовує воєнно-адаптивний вимір, що передбачає використання фінансово-бюджетних, податково-кредитних, інституційних, інноваційних, інфраструктурних та грантових

інструментів для створення безпечної інфраструктури, розвитку альтернативної логістики та підтримки стратегічних секторів;

- науково-методологічний підхід до формування стратегій смарт-спеціалізації відповідно до аграрної, індустріальної, інфраструктурно-будівельної, транспортно-логістичної, інноваційно-інтелектуальної моделей регіонального розвитку в Україні, що зосереджуються переважно на визначенні пріоритетних секторів і концентрації ресурсів, поєднує інвестиційний аналіз, індекси локалізації, оцінку відносних конкурентних переваг та принципи чотири-ланкової спіралі «влада – бізнес – наука – громада»;

3) набули подальшого розвитку:

- аналіз передумов переходу до смарт-спеціалізації регіонів України, який, на відміну від існуючих підходів, базується на системному оцінюванні чотирьох блоків показників – підприємницького та виробничого потенціалу, інноваційно-наукової спроможності, інвестиційно-організаційної спроможності та зовнішньої інтегрованості;

- методика оцінки потенціалу смарт-спеціалізації регіонів України, яка, на відміну від існуючих підходів, передбачає розрахунок системи субіндексів (підприємницько-виробничого, інноваційно-наукового, інвестиційно-організаційного та зовнішньоекономічного) з подальшим їх узагальненням в єдиний інтегральний індекс;

- теоретико-методичне обґрунтування смарт-спеціалізації як інноваційної парадигми регіонального розвитку.

Варто зазначити, що наукова новизна дисертації безпосередньо корелює з пріоритетними напрямками наукових програм, зокрема в частині досліджень присвячених соціально-економічному розвитку регіонів.

Основні положення дисертації, висновки та пропозиції наводяться як логічний підсумок проведеної автором роботи, є повними і обґрунтованими з високим ступенем наукової аргументації та новизни.

3. Оцінка змісту та завершеності дисертації

Дисертація Кльоби Руслана Львовича є логічно структурованою,

відповідає меті та завданням дослідження, забезпечує повне висвітлення отриманих результатів. Робота є завершеним науковим дослідженням, містить необхідні теоретико-методологічні положення, аналітичні розробки та пропозиції. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, її зв'язок із науковими програмами, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт. Описано методичний інструментарій дослідження, його теоретичну основу. Розкрито наукову новизну. Підтверджено апробацію результатів дослідження. Зазначено обсяг роботи, її структуру.

У першому розділі дисертації *«Теоретико-методичні засади смарт-спеціалізації розвитку регіону»* досліджено змістовну характеристику смарт-спеціалізації розвитку регіонів, концептуальні засади смарт-спеціалізації розвитку регіонів України та методичні підходи до оцінки передумов і визначення пріоритетів смарт-спеціалізації регіонів України.

У другому розділі дослідження *«Оцінка передумов і визначення пріоритетів смарт-спеціалізації регіонів України»* проаналізовано передумови смарт-спеціалізації розвитку регіонів, визначено пріоритетні галузі спеціалізації регіонів України та проведено інтегральну оцінку потенціалу смарт-спеціалізації розвитку регіонів.

Третій розділ роботи *«Організаційно-економічне забезпечення смарт-спеціалізації розвитку регіонів України»* розкриває комплексну модель смарт-спеціалізації розвитку регіонів України та організаційно-економічний механізм смарт-спеціалізації розвитку регіонів України, а також тут запропоновано стратегія смарт-спеціалізації розвитку регіонів України.

Основні результати дослідження та висновки є конкретними, достатньо аргументованими та формують предмет для захисту. Робота якісно структурована, наведені пропозиції розроблені на основі використання теоретичних положень фундаментального характеру і містять сукупність результатів, яким притаманна наукова новизна. Дисертація є завершеною

науковою кваліфікаційною працею, її тема та змістове наповнення відповідають спеціальності 051 «Економіка», галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

4. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях та їх відповідність встановленим вимогам

Основні ідеї, положення та найважливіші результати дисертації опубліковано автором самостійно та у співавторстві у 11 публікаціях, з них: 5 – у фахових наукових виданнях України, у вигляді тез у збірниках наукових праць міжнародних і всеукраїнських конференцій опубліковано 6 робіт.

Ознайомлення зі змістом дисертації та науковими публікаціями дає підставу стверджувати, що викладені положення і результати дослідження базуються на вагомому теоретико-методологічному фундаменті, є достовірними, обґрунтованими, такими, що пройшли необхідне обговорення у наукових колах та різні форми апробації.

Зміст, обсяг і рівень опублікованих матеріалів дисертації відповідають встановленим вимогам.

5. Значущість результатів дослідження для науки і практики, рекомендації щодо їх подальшого використання

Дисертація Кльоби Руслана Львовича є самостійним завершеним науковим дослідженням, результати якого характеризуються практичною значущістю у контексті можливості їх застосування щодо організаційно-економічного забезпечення смарт-спеціалізації розвитку регіонів України. Практична цінність підтверджена довідками про впровадження результатів дисертації від АТ «Райффайзен Банк» (довідка про впровадження № 128 від 31.07.2025 р), Громадської організації «Академія для героїв» (довідка про впровадження № 02/08-2025 від 06.08.2025 р). Також результати дослідження використані в освітньому процесі Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-24/04/2008 від 07.07.2025 р).

У цілому, основні положення і рекомендації дисертації є теоретично доведеними, ґрунтуються на результатах проведених досліджень, мають прикладну цінність.

6. Дотримання норм академічної доброчесності

Під час вивчення матеріалів дисертації, аналізу наукових публікацій автора не було виявлено ознак порушення академічної доброчесності, а саме академічного плагіату. Використанні здобувачем окремі ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Таким чином, дисертація Кльоби Руслана Львовича є самостійною оригінальною працею та не містить порушень академічної доброчесності.

7. Зауваження до дисертації та дискусійні положення

Попри загальну високу оцінку результатів наукового дослідження Кльоби Руслана Львовича, дисертація не позбавлена окремих дискусійних положень, зокрема:

1. Дисертант у п. 1.1 (с. 24–41) ґрунтовно розкрив теоретико-методологічні засади смарт-спеціалізації, проте доцільно було б поглибити порівняльну характеристику моделей імплементації RIS3 у країнах-членах ЄС та в Україні, що дозволило б чіткіше розмежувати смарт-спеціалізацію як концепцію, процес і інструмент у процедурно-метричному вимірі.

2. Обґрунтовуючи концептуальні засади смарт-спеціалізації розвитку регіонів України (с. 42–61), зокрема висвітлюючи принципи RIS3/EDP та систему гіпотез, важливо було зосередитися не лише на декларативних положеннях і загальних напрямках, але й врахувати операціоналізацію впровадження інституційно-правового розмежування повноважень між центральними органами влади, обласними військовими адміністраціями, органами місцевого самоврядування та агенціями регіонального розвитку, що забезпечило б підвищення практичної релевантності запропонованих засад, керованість імплементації та зменшення ризику формалізації смарт-спеціалізації як декларативної політики.

3. Здобувач у п. 2.1 (с. 82–109) представив розгорнутий аналіз передумов смарт-спеціалізації регіонів України, де автор зосереджується на репрезентативному наборі різноманітних індикаторів. Однак, на наш погляд, підхід залишається переважно дескриптивним і неповні забезпечує причинно-наслідкову ідентифікацію усіх процесів смарт-спеціалізації. Більшої ваги дослідженню додало, якби автор формалізував методику агрегації (нормування, перевірка мультиколінеарності та ендогенності), розмежував трендові, циклічні та шоківі компоненти воєнного періоду, а також урахував просторові ефекти і ризики невизначеності через сценарний аналіз та аналіз чутливості.

4. Автор надав обґрунтування організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності регіонів в умовах сучасних викликів смарт-спеціалізації регіонів України (п. 3.2, с. 195–216), де він характеризує набір інструментів і принципів, однак не достатньо уваги приділив їх операціоналізації та вбудовування у чітку «архітектуру виконання». Більшої ваги цьому питанню додало б, якщо б дисертант конкретизував модель врядування з розподілом ролей, відповідальності, процедурою і регламентом ухвалення рішень. Така деталізація дозволить перетворити концептуальну модель на керовану операційну систему, зменшить регуляторну невизначеність і підвищить ймовірність досягнення вимірюваних результатів смарт-спеціалізації.

5. У роботі недостатньо уваги приділено комплексному аналізу нормативно-правового поля щодо забезпечення смарт-спеціалізації регіонів. А це б дозволило подати картину поетапного сучасного стану розвитку регіонів з визначенням ефективності впливу того чи іншого нормативно-правового акту.

Проте наведені зауваження здебільшого мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки теоретичної і практичної цінності дослідження. Дисертант продемонстрував розуміння та відчуття актуальності проблеми. Робота є кваліфікованою науковою працею, виконаною автором особисто з актуальної проблеми смарт-спеціалізації розвитку регіону.

8. Загальні висновки

Дисертація Кльоби Руслана Львовича на тему «Організаційно-економічні засади смарт-спеціалізації розвитку регіонів України» є самостійним, повністю завершеним науковим дослідженням, яке відзначається суттєвою науковою новизною і практичною цінністю. Дисертантом отримані нові науково обґрунтовані важливі теоретичні й практичні результати, які сукупно розв'язують важливе наукове завдання – поглиблення теоретичних засад, розробка рекомендацій щодо організаційно-економічного забезпечення смарт-спеціалізації розвитку регіонів України.

Зазначене вище дає підстави стверджувати, що дисертація Кльоби Руслана Львовича на тему «Організаційно-економічні засади смарт-спеціалізації розвитку регіонів України» за науковим рівнем, практичною та науковою цінністю, за кількістю публікацій і дотриманням принципів академічної доброчесності відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з постановою КМ №341 від 21.03.2022, а її автор, Кльоба Руслан Львович, заслуговує на присудження за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

Офіційний опонент:

в.о. директора,

Відокремлений структурний підрозділ

«Навчально-науковий інститут

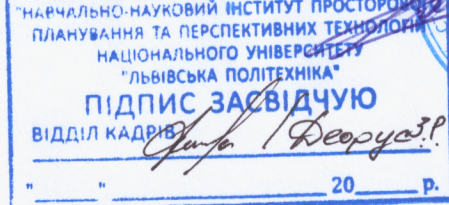
просторового планування та перспективних

технологій Національного університету

«Львівська політехніка»

доктор економічних наук,

старший дослідник

Назарій ПОПАДИНЕЦЬ